

ที่มา พระราชพิธีสิบสองเดือนนี้เป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ซึ่งพระองค์ทรงเขียนแล้วตีพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณ โดยตีพิมพ์ออกเป็นตอนๆ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๑

และได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสรว่าเป็น " ยอดแห่งความเรียงอธิบาย "

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเขียนคำอธิบายไว้ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

ในงานพระศพพระเจ้าพี่นางเธอ พระองค์เจ้าเจริญศรีชนมายุ เมื่อพ.ศ.๒๔๖๓ ว่า

" พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๓๑ "

ผู้แต่ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

ความมุ่งหมาย เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชพิธีต่างๆในรอบ ๑๒ เดือน

ลักษณะการแต่ง แต่งเป็นความเรียงเชิงอธิบาย

เนื้อหาสาระ

อธิบายมูลเหตุพระราชพิธีสำหรับพระนคร พระราชพิธีสิบสองเดือน ในกฎมณเฑียรบาลสมัยกรุงศรีอยุธยา

และที่ทำในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระราชปรารภในการพระราชนิพนธ์ ทรงชี้แจงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระราชพิธี

และที่เลิกไปบ้าง จากนั้นก็ทรงอธิบายพระราชพิธีต่างๆ ตั้งแต่เดือน ๑๒ ถึงเดือน ๑๐ (ขาดเดือน ๑๑ เดือนเดียว )

ตัวอย่าง

...ก็แหละพระราชพิธีที่มีมาในพระราชกำหนดกฎหมายเถียรบาลซึ่งได้ตั้งขึ้นแต่แรกสร้างกรุงทวารวดี

ศรีอยุธยาโบราณ แสดงพระราชพิธี ๑๒ เดือนไว้ ว่าการซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงทำว่าเป็นการมงคลสำหรับพระนคร

ทุกปีมิได้ขาดนั้น คือ

เดือนห้า            การพระราชพิธีเผด็จศึก ลดแจกรอกสนาม

เดือนหก            พิธีไพศาวย์ จรดพระนังคัล

เดือนเจ็ด           ทูลน้ำล้างพระบาท

เดือนแปด           เข้าพรรษา

เดือนเก้า           ตุลาคม

เดือนสิบ            ภัทรบทพิธีสารท

เดือนสิบเอ็ด      อาศุขยแข่งเรือ

เดือนสิบสอง      พิธีจองเปรียงลดชุดลอยโคม

เดือนอ้าย      ไล่เรือ      เถลิงพิธีตรียัมพวาย

เดือนยี่      การพิธีบูชาภิเชก      เฉวียนพระโคกนเลียง

เดือนสาม      การพิธีธานยเทาะห์

เดือนสี่      การพิธีสัมพัจฉรฉินท์

ที่มา      วรรณกรรมกรุงรัตนโกสินทร์ยุครุ่งเรืองสูงสุด . อุทัย ไชยานนท์